

ОБГОВОРЮЄМО ПРОБЛЕМУ

Тетяна НІКШИНА

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ: РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ

У статті розглядається сутність дослідно-експериментальної роботи з розвитку творчого самовираження вчителів української мови і літератури у системі післядипломної педагогічної освіти.

Мета статті полягає в тому, щоб з'ясувати сутність дослідно-експериментальної роботи з розвитку творчого самовираження вчителів української мови і літератури у ППО.

Актуальною нині є проблема розвитку творчого самовираження вчителів української мови і літератури у професійній діяльності як важливої складової сучасної освітньої парадигми. Цілеспрямоване, систематичне стимулювання характерологічних особливостей, педагогічних якостей, мотивації пізнавальної, науково-пошукової, творчої діяльності сприяє виникненню у вчителів української мови і літератури потреби у творчому самовираженні, активізує їх самопізнання, самовдосконалення, підвищує рівень самоосвіти, сприяє виникненню авторських новацій, що уможливають підвищення кваліфікаційного рівня, обмін досвідом.

Результати підготовчого та констатувального експериментів дали змогу зробити висновок про недостатнє володіння інформацією щодо можливості реалізації особистісного потенціалу у професійній діяльності вчителями української словесності, як і визнати задовільним сучасні педагогічні умови організації процесу розвитку творчого самовираження у ППО.

Для проведення формувального експерименту були створені наступні умови: дотримання послідовності і завершеності етапів дослідження; забезпечення якісної обробки даних та їх наукова інтерпретація, узагальнення; введення оновленого змісту до загальної структури роботи системи ППО; впровадження сучасних наукових підходів і технологій розвитку особистісного потенціалу вчителя української мови і літератури у професійній діяльності.

Відповідно для вчителів української мови і літератури система ППО забезпечувала (основні умови в системі ППО): 1) інформативність: озброєння сучасними знаннями з українського літературознавства, мовознавства, педагогіки, методики викладання української мови і літератури відповідно до вимог світових стандартів; психології педагогічної діяльності й ін.; 2) розширення меж пізнання про особистісне зростання у професійній діяльності; 3) сприяння науково-дослідницькій діяльності; 4) активізацію інноваційної діяльності вчителів української мови і літератури, чим пришвидшує розвиток сучасної педагогічної думки; 5) підтримку впровадження проектів вчителів-словесників у педагогічну практику; 6) саморозвиток, особистісне і професійне зростання вчителів української мови і літератури; 7) утворення власної системи педагогічної роботи, оформлення індивідуальної акмеологічної моделі вчителів української словесності; 8) створення умов до творчого самовираження у професійній діяльності; 9) безперервну роботу над педагогічною майстерністю, компетентністю, професійними якостями вчителів української мови і літератури.

Не менш вагомими є умови розвитку творчого самовираження вчителів української мови і літератури у системі ППО, а саме: 1) узагальнення педагогічної діяльності, її аналіз, оформлення педагогічного портфоліо; 2) забезпечення спеціальної підготовки вчителів української мови і літератури до творчого самовираження у професійній діяльності (через спецкурси ППО шляхом розширення уявлень, оновлення знань про розвиток особистості загалом, професійне зростання, формування індивідуальної акмеологічної моделі, використання педагогічних інновацій тощо); 3) визначення змісту професійної діяльності вчителя-словесника у ППО з метою розвитку професіоналізму, формування індивідуальної акмеологічної моделі; 4) активізація мотивації до

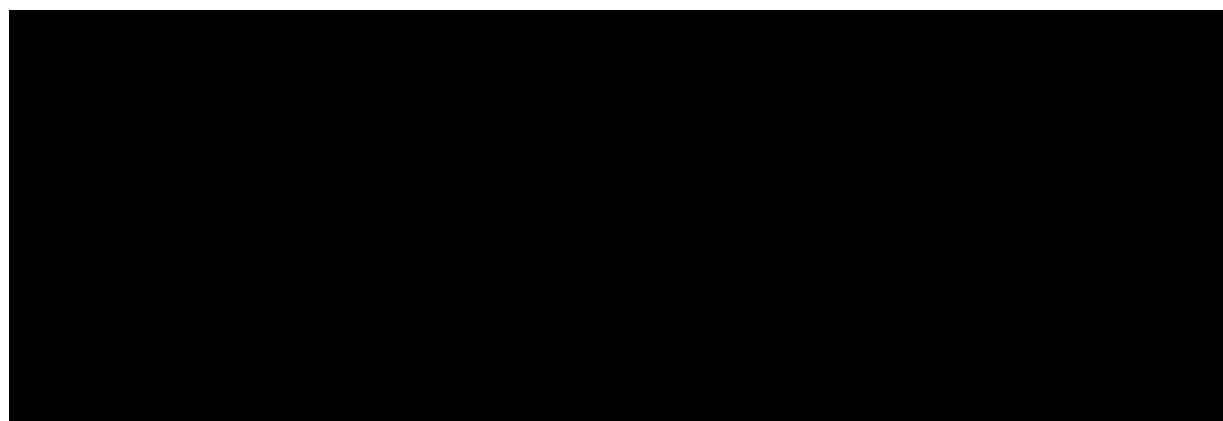
ОБГОВОРИЄМО ПРОБЛЕМУ

творчого самовираження у професійній діяльності через особистісно значимі стимули (захист авторських рішень щодо провідних освітянських проблем сучасності задля підвищення престижу навчального закладу, підвищення кваліфікаційного рівня, оформлення перспективного педагогічного досвіду, саморозвитку, задоволення потреби у творчості, друку у фахових виданнях, створення успішного іміджу, участі в конкурсі інновацій, подання матеріалів на виставку, розповсюдження авторської технології роботи й ін.); 5) врахування індивідуальних особливостей учителів-словесників у роботі над розвитком творчого самовираження у професійній діяльності за допомогою вдосконаленого атестаційного інструментарію (індивідуальні моделі, проекти, портфоліо (акмеограма, професіограма, картограма), педагогічний досвід, демонстративні матеріали результативності досвіду; 6) дотримання принципу наступності і доступності в розвитку пріоритетних якостей особистості вчителя української мови і літератури (планомірний розвиток з урахуванням усіх позитивних і негативних аспектів); 7) фасилітація (підтримка) вчителя на кожному з етапів роботи над професійним становленням і творчим самовираженням (з боку колективу, адміністрації школи, методистів районних методичних кабінетів й інститутів ППО); 8) організація наукових досліджень з актуальних питань сучасного навчання української мови і літератури, педагогіки при інститутах ППО й інших ВНЗ; 9) надання можливості для експериментальної перевірки креативних проєктів словесників (у межах школи, району, області).

Узагальнення даних експерименту передбачало: використання методів обробки й аналізу інформації (визначення узагальнюючих критеріїв та їх показників, побудову діаграм); теоретичних методів – аналізу, синтезу, індукції, дедукції, порівняння, узагальнення.

У ході формувального експерименту перевірено і доведено необхідність наявності моделі розвитку творчого самовираження вчителя української мови і літератури у системі ППО. Основна увага звернена на прояв і подальший розвиток показників: ціннісного компонента педагогічної діяльності і характерологічних особливостей. З критеріїв та показників творчого самовираження виокремлено найменш розвинені якості, що гальмують загальний рівень творчого самовираження словесників у професійній діяльності: особистий досвід, науково-пошукова діяльність, генерація нових ідей, проєктивні вміння; ініціативність, впевненість, працездатність, готовність до ризику та альтернативність мислення.

Аналіз змін, які відбуваються у розвитку особистісного потенціалу словесника й утворенні акмеологічної моделі, свідчить про суттєвий вплив на рівень розвитку творчого самовираження у професійній діяльності учителів української мови і літератури, що зріс до високого; якість надання освітніх послуг. Отримані дані доводять, що у контрольних групах вчителів української мови і літератури між даними до проведення і після проведення формувального експерименту сталися істотні зміни: рівні всіх без винятку показників підвищилися (рис. 1).

Рис. 1. Кількісні та якісні показники узагальненого коефіцієнта творчого самовираження у професійній діяльності вчителів української мови і літератури запорізьких шкіл під час констатувального та формувального експериментів в контрольній та експериментальних групах (ціннісні компоненти педагогічної діяльності).

1 — духовність, гуманність; 2 — українська ментальність, патріотизм, національна свідомість; 3 — цінування українського слова; 4 — професійна компетентність; 5 — особистий приклад; 6 — особистий досвід; 7 — рівень науково-пошукової діяльності; 8 — педагогічна

майстерність; 9 — загальна ерудиція; 10 — педагогічні та індивідуально вагомі якості, професійні здібності; 11 — здібності до перетворення, передбачення, удосконалення, відчуття «нового»; 12 — генерація нових ідей; 13 — жага нових знань; 14 — проєктивні вміння; 15 — фантазія; 16 — критичність.

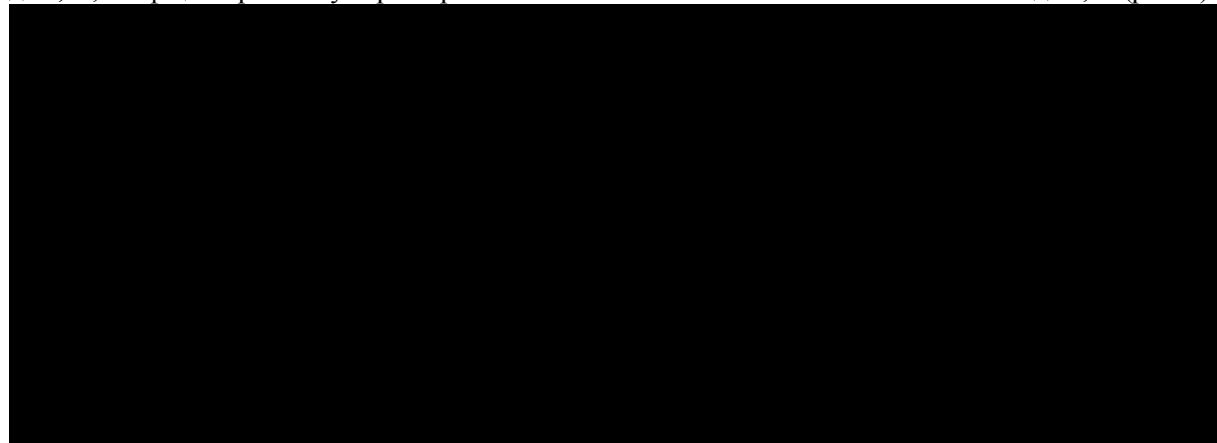
КГ 1 — контрольна група констатувальний експеримент.

ЕГ1 — експериментальна група констатувальний експеримент.

КГ 2 — контрольна група формувальний експеримент.

ЕГ2 — експериментальна група формувальний експеримент.

Загальна картина рівнів творчого самовираження вчителів української словесності у професійній діяльності зростає: коефіцієнт розвитку ціннісного компонента педагогічної діяльності — до 0,67; коефіцієнт розвитку характерологічних особливостей особистості вчителів — до 0,66 (рис. 2).

Рис. 2. Кількісні та якісні показники узагальненого коефіцієнта творчого самовираження у професійній діяльності вчителів української мови і літератури запорізьких шкіл під час констатувального та формуального експериментів в контрольній та експериментальних групах (характерологічні особливості).

1 — активність; 2 — ініціативність; 3 — самостійність; 4 — впевненість; 5 — комунікативність; 6 — працелюбність; 7 — працездатність; 8 — емоційність; 9 — уміння довести розпочату справу до кінця; 10 — цілеспрямованість, наполегливість; 11 — готовність до ризику, альтернативність мислення; 12 — сприйняття себе, реалістичність, об'єктивна самооцінка; 13 — цілісний підхід до життя, наявність професійної мети; 14 — мотивація праці, можливість постійного професійного зростання; 15 — відповідальність; 16 — самоорганізація та вміння організувати інших) до і після формуального експерименту.

КГ 1 — контрольна група констатувальний експеримент.

ЕГ1 — експериментальна група констатувальний експеримент.

КГ 2 — контрольна група формувальний експеримент.

ЕГ2 — експериментальна група формувальний експеримент.

Удосконалення організації процесу розвитку творчого самовираження вчителів-словесників у професійній діяльності розглянуто з позицій оптимізації. Для цього створена система науково-методичного забезпечення підготовки вчителя української мови і літератури до творчого самовираження у ППО, що дозволяє формувати власну професійну модель кожного словесника: отримання інформації про стан розвитку сучасних вчителів української мови і літератури та можливості їх творчого самовираження у ППО; оновлення змісту структури підвищення кваліфікації вчителів української словесності у ППО; створення практичної професійної документації, оновлення атестаційного інструментарію (введення педагогічного портфолію); планування діяльності у навчально-виховному процесі та інших ланках системи ППО з метою надання можливості творчого самовираження вчителів української мови і літератури у професійній діяльності (в т. ч. науковій); діагностування творчого самовираження вчителів української мови і літератури за результатами практичної діяльності і сформованих особистісних якостей.

Озброєння вчителів української мови і літератури сучасними знаннями з питань розвитку творчого самовираження у професійній діяльності, питань підвищення кваліфікації на основі здобуття нових теоретичних знань і практичних вмінь, стимулювання самоосвіти, саморозвитку

і самореалізації дозволяє якісно підвищувати рівень сучасної освіти, особливо якісний аспект роботи вчителів української мови і літератури як професіоналів високого рівня.

Узагальнюючи результати досліджень, можна зробити такі висновки: якісний підхід до навчання і виховання підростаючого покоління рідній мові та літературі забезпечує наявність банку проблем, пов'язаних з творчим самовираженням особистості в цілому. На шляху до творчого самовираження у професійній діяльності особистості вчителя української мови і літератури існують численні проблеми, пов'язані з оптимізацією часу та обсягами необхідного матеріалу. Проте результат — особисте задоволення від професійного зростання — не примусить на себе чекати, як і гармонія та задоволення від життя.

Розподілити напрямки розвитку вчителів української мови і літератури треба відповідно до ланок системи ППО, враховуючи основу діяльності словесника в загальноосвітньому навчальному закладі як поля для творчого самовираження у практичній діяльності.

Актуалізації вимагає проблема передання вчителем досвіду творчого самовираження не лише колегам, а й учням. Чим доступнішим стане механізм передачі, тим легшим буде шлях життєпроекування сучасної молоді, їх подальшої самореалізації. Це питання потребує уваги з боку науковців і вчителів-практиків.

Проведене дослідження не вичерпує всієї повноти досліджуваної проблеми. Залишаються актуальними і потребують відповідної уваги з боку педагогічної науки такі напрями дослідження проблеми творчого самовираження вчителя української мови і літератури у професійній діяльності, як: психолого-педагогічні проблеми готовності шкіл та інститутів ППО до створення належних умов для творчого самовираження вчителів української мови і літератури; педагогічні засади творчого самовираження учасників освітнього процесу; модернізація ППО на етапі реформування освіти. Необхідним є також обмін досвідом з розвитку особистісного потенціалу, самореалізації особистості за кордоном.

Перспектива подальших наукових розвідок щодо пошуку можливих шляхів підвищення якості професійної діяльності у контексті сучасних освітніх трансформацій забезпечить для вчителів української словесності якісний рівень роботи, сприятиме підвищенню професіоналізму, уможливить більш повну реалізацію чинної нормативної бази освітньої системи і творче самовираження у професійній діяльності.

Ірина КУСТОВСЬКА

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У статті висвітлюються особливості дистанційної освіти як сучасної технології підготовки майбутніх економістів в Україні. Акцентується увага на традиційних і новітніх методах і технологіях навчання в дистанційній освіті.

На сучасному етапі розвитку в Україні активно впроваджується нова форма здобуття знань — дистанційна освіта (ДО), насамперед вища. Остання допомагає отримувати дипломи бакалаврів, спеціалістів та магістрів людям різного віку, не відриваючись від роботи, не витрачаючи багато часу на поїздки до навчального закладу для складання сесійних заліків та іспитів, економлячи фінанси як фізичних осіб, так і ВНЗ. ДО розвивається у світі протягом багатьох років і довела свою ефективність.

Проблеми становлення та розвитку ДО у галузі підготовки майбутніх фахівців свого часу досліджували багато науковців, серед яких Н. Абашкіна, В. Баркасі, С. Батишев, Е. Берднова, Н. Беседін, А. Булгаков, А. Вербицький, Е. Гапон, Г. Гнітецька, Л. Григорьєва, Р. Гуревич, А. Дружкін, Л. Жовта, Н. Іщук, Н. Климова, Т. Конюх, В. Корсунов, Е. Мірошніченко, Н. Ничкало, Г. Романова, О. Пехота, В. Сисоєва, М. Сметанський, О. Смілянець, М. Солдатенко, В. Стасюк, Е. Сурков, Б. Сусь, О. Тогочинський, А. Усова, А. Федорченко, Т. Шамова, В. Шахов та ін. Проте нині залишається багато питань, які вимагають більш ретельного вивчення для органічного та ефективного впровадження ДО в практику вищої професійної освіти в Україні.

Метою нашої статті є аналіз дидактичних можливостей дистанційної освіти для покращення процесу підготовки майбутніх економістів у вищих навчальних закладах України.